Raadsmemo

Van	: Wethouder ing. L. Mulder
Afdeling	: Bestuur- & Managementondersteuning
Betreft	: Strategiebepaling Zomernota 2024
Datum	: 28-5-2024
Registratie nr.	: ADV/24 - 18175
Zaaknummer	: Z49771

Onderwerp

Strategiebepaling Zomernota 2024.

Doel

Opiniërende bespreking.

Toelichting

In de auditcommissie van 16 mei jl. is de toezegging gedaan om voor de opiniërende behandeling (d.d. 9 juli a.s.) van de Zomernota 2024 de strategie te bepalen met betrekking tot de Begroting 2025-2028. In deze raadsmemo wordt een voorstel gedaan met betrekking tot de strategie die het college wil uitvoeren.

De aanleiding voor deze strategiebepaling zijn de diverse berichtgevingen vanuit de VNG en de toezichthouder (provincie Overijssel), onderstaand worden de belangrijkste berichten weergegeven.

Op 14 juli 2023 heeft de VNG een ledenbrief (Lbr.23/030) toegezonden met een begrotingsadvies 2024-2027. De inhoud van deze brief was, samengevat:

Het begrotingsadvies bestaat uit twee onderdelen:
- Presenteer voor 2024 en 2025 van de meerjarenraming 2025-2027 een sluitende begroting.
- Breng de lasten in de meerjarenramingen voor 2026 en 2027 in beeld, in de vorm van een realistische begroting. Baseer deze op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente, de ambities uit uw coalitieakkoord en geschatte mee- en tegenvallers. Naar verwachting zullen de meerjarenramingen 2026 en 2027 dan duidelijk tekorten aangeven.
Op grond van artikel 189 van de Gemeentewet ziet de gemeenteraad erop toe dat de gemeentebegroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan de gemeenteraad afwijken indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht. Met het presenteren van een tekort in de laatste twee jaren, maar een sluitende begroting voor 2024, kunnen de toezichthouders naar onze overtuiging dan ook nog steeds tot een positief oordeel komen.

De VNG heeft een advies voor de meerjarenbegroting 2025-2028 uitgebracht, middels Ledenbrief 24/005 d.d. 1 maart 2024. Het advies in het kort:

• Bereid ombuigingen voor waartoe in uw gemeente besloten zal worden indien de korting van € 3 miljard vanaf 2026 niet wordt teruggedraaid of verzacht. Breng deze zo goed mogelijk in kaart, maar zet ze nog niet in gang.
• Presenteer deze gevolgen financieel én inhoudelijk zo scherp mogelijk.
• Betrek daarbij het advies van de Taskforce Taken en Middelen, die aangeven vooral te focussen op taken in medebewind. We realiseren ons dat dit voor elke gemeente een eigen afweging vraagt, die tot andere keuzes kan leiden.
• Beschrijf in ieder geval de 5 meest significante ombuigingsmaatregelen, hun consequenties en het taakveld dat daarmee geraakt wordt.

Op 15 april 2024 heeft de VNG de ledenbrief 'Gemeentefinanciën in Voorjaarsnota 2024'(Lbr.24/011) toegezonden, dit naar aanleiding van de Voorjaarsnota van het Rijk, met als beknopte inhoud:

Het demissionaire kabinet zet een stap en neemt de volgende punten op in de Voorjaarsnota:
• De oploop van de opschalingskorting van € 675 miljoen wordt structureel geschrapt.
• Rechtvaardige risicoverdeling Wmo door heldere afspraken over objectieve indexering en aparte fondsvorming
• Indexering zorgkosten: € 75 miljoen in 2026 oplopend tot 300 miljoen in 2029.
• Een opschoonactie voor specifieke uitkeringen.

In de begrotingscirculaire 2025 van de provincie Overijssel (ontvangen 02-04-2024) staat het volgende opgenomen:

Door de daling van de algemene uitkering vanaf 2026 presenteren veel gemeenten een niet (structureel) sluitende meerjarenraming (2026 en 2027) bij de begroting 2024. Misschien geldt dit ook voor uw gemeente. Wij hebben als toezichthouder een onafhankelijke rol. Wij beoordelen uw begroting op basis van uw wettelijke criterium van structureel en reëel evenwicht. Uw begroting 2025 moet dus structureel en reëel in evenwicht zijn als het laatste jaar van de meerjarenraming 2026-2028 dat niet is.

Op 8 april 2024 heeft een ambtelijk overleg plaatsgevonden met de toezichthouder van de provincie Overijssel. Met betrekking tot de begroting 2025 e.v. heeft de toezichthouder in het verslag van dit overleg het volgende opgenomen:

Zorgen bij de provincie
De gemeente Staphorst heeft kennisgenomen van het begrotingsadvies 2025 van de VNG. Daarin wordt geadviseerd om alvast na te denken over maatregelen mocht het Rijk niet met aanvullende middelen komen. Het verzoek van de VNG is deze zichtbaar te maken in de begroting / kadernota, maar deze nog niet op te nemen in de raming.
Het college van B&W en de raad van Staphorst zijn van mening dat hiermee een verkeerd signaal wordt afgegeven aan het Rijk. Daarom overweegt de gemeente om voorlopig geen bezuinigingsmaatregelen in kaart te brengen. Dus om zowel bij de kadernota 2025 als bij de begroting 2025-2028 geen maatregelen / dan wel scenario's op te nemen. Ook niet als 2025 sluitend is en de jaren erna (significante) tekorten laat zien.
De provincie heeft begrip voor de lastige positie waarin de gemeente zich bevindt. Het college van GS heeft diverse keren aandacht gevraagd (bijvoorbeeld brief aan BZK en overleggen IPO) voor de gevolgen die het "ravijnjaar" kan hebben op het voorzieningenniveau van gemeenten.
Echter, de provincie heeft een wettelijke taak en volgt bij de beoordeling van de begroting de geldende wet- en regelgeving. Wanneer de jaarschijf 2025 structureel en reëel sluitend is, zal de gemeente repressief blijven. Geeft de gemeente bij de vaststelling van de begroting 2025 nog steeds het signaal af dat ze nog niet willen nadenken over maatregelen, dan vinden wij dit een punt van zorg. Hierover zal dan een aandachtspunt worden opgenomen in de toezichtbrief. Daarnaast zal de provincie in 2025 de gemeente intensiever volgen. Er zullen dan een ambtelijk en (afhankelijk van de situatie) een bestuurlijk overleg plaatsvinden. Daarbij zal de gemeente gevraagd worden wat zij gaat doen om de financiële positie na 2025 te verbeteren.

Op het moment dat de begroting 2026 niet structureel en reëel sluitend is en dit evenwicht in de meerjarenraming niet tijdig wordt hersteld (uiterlijk in 2029), dan is het college van GS genoodzaakt om de gemeente onder het verscherpte preventieve

toezicht te stellen. Op dat moment staat de gemeente aan de lat om (alsnog) een herstelplan te schrijven binnen de voorgeschreven periode (zie GTK 2020). Dit zal GS beoordelen en afhankelijk daarvan de preventieve status continueren of beëindigen. Zolang de preventieve status van kracht is, wordt de gemeente beperkt in het doen van uitgaven en dient de gemeente voor (bepaalde) verplichtingen eerst toestemming te ontvangen van GS voordat zij die kunnen aangaan. Welke verplichtingen dat zijn, wordt door GS bepaald.

In de extra Algemene Ledenvergadering van 24 mei is de resolutie 'Nieuw kabinet, gebruik en borg de kracht van het lokaal bestuur' met 98,8% aangenomen.
Het VNG-bestuur spreekt hiermee uit:

1. De opdracht van de resolutie van 1 december jl. "Formerende partijen, gebruik de kracht van het lokaal bestuur" onverkort uitvoert en zich maximaal blijft inzetten om te komen tot zowel een goede structurele financiële uitgangspositie voor gemeenten als het zetten van een stap naar voren door de gemeenten in het belang van onze inwoners
2. Blijft werken vanuit de visie van een totaaloplossing om te komen tot een solide, stabiele en duurzame financiële positie van gemeenten met een balans in taken en beschikbare middelen en voldoende beleidsvrijheid. Daarbij staan inwoners centraal, wordt samengewerkt als één overheid, zijn voldoende middelen beschikbaar en bestaat ruimte voor regionale en lokale aanpak op basis van het uitgangspunt van welvaartsontwikkeling voor alle regio's
3. Zich sterk maakt om de kabinetsvoornemens uit de Voorjaarsnota 2024 over de Wmo en specifieke uitkeringen (Spuks) om te zetten in concrete, structurele en langjarige afspraken en daarbij in ieder geval in te zetten op:
• Het zo snel mogelijk toevoegen aan het gemeentefonds van de middelen die nu gereserveerd staan op de Aanvullende Post van de rijksbegroting voor de Wmo
• Het maken van de afspraak dat besparingen op administratieve lasten voor over te hevelen Spuks uitsluitend worden ingeboekt op het moment van overheveling zelf en voor de looptijd van de betreffende specifieke uitkering
4. Een (extra) ALV organiseert, als taken en middelen in het regeerprogramma van het nieuwe kabinet onvoldoende in balans zijn en in deze ALV een escalatiestrategie voorlegt aan de leden.
5. Bij het nieuwe kabinet aangeeft dat de VNG bereid is om een actieve rol te spelen bij de vertaling van het hoofdlijnenakkoord naar een concreet programma. Zo kunnen we als overheden tot een gezamenlijk (uitvoerings)akkoord komen, waarin taken en middelen van gemeenten weer in balans zijn. Het teruggeven van taken kan onderdeel uitmaken van de gesprekken hierover.

In de extra Algemene Ledenvergadering van 24 mei is de motie 'Geen woorden maar daden' met 99,2% aangenomen.
Het VNG-bestuur spreek hiermee uit:

• Daadwerkelijk en per direct te starten met een "takengesprek" met het kabinet. Dit met de insteek om het takenpakket van gemeenten weer passend te laten zijn bij de beschikbare middelen in het gemeentefonds. Die gesprekken te voeren langs 3 invalshoeken: 1) wettelijke aanpassingen die gemeenten kunnen helpen om inhoudelijk en financieel meer grip te krijgen. 2) taken die verlegd kunnen worden naar een ander overheidsniveau omdat ze daar voortvarender danwel efficiënter opgepakt kunnen worden. 3) taken die juist bij gemeenten moeten blijven omdat het daarop van wezenlijk belang is dat zij het dichtst bij burgers staan.
• In de basis geen nieuwe taken of uitbreiding in bestaande taken te accepteren zolang er geen balans is tussen taken en middelen voor gemeenten. Dit wel per geval voor te leggen bij de leden van de VNG en daarbij te betrekken welke middelen voor die taken beschikbaar komen.
• In beeld te brengen in hoeverre bestuurlijke akkoorden nog kunnen worden uitgevoerd met de financiële middelen die nu in beeld zijn. Daarbij te kijken naar of ambities moeten worden bijgesteld en daarmee terugkomen bij de leden van de VNG.
• Zorg te dragen dat de meest kwetsbare groepen in onze samenleving hierdoor niet in de knel komen.

Strategiebepaling

Daar waar het VNG-begrotingsadvies voor de begroting 2024-2027 duidelijk was: begroot realistisch en presenteer de tekorten om de problematiek weer te geven zien we de teneur richting de begroting 2025-2028 omslaan. Met name de toezichthouder van de provincie Overijssel vindt het een punt van zorg als we de ombuigingen niet concretiseren.

Daarnaast zien we het proces van onderhandelingen tussen VNG en gemeenten dat gaande is en het probleem dat het nieuwe kabinet tussen de 7 en 17 miljard zal moeten bezuinigingen om te voldoen aan de Europese kaders. De verwachting is dat het gemeentefonds niet structureel verbeterd wordt, de kans achten wij groter dat er nog extra gekort zal worden op de algemene uitkering.

Het college is op basis van bovenstaande voornemens naast het begrotingsjaar 2025 ook het laatste jaar in de meerjarenraming 2028 structureel sluitend te laten zijn. De jaarschijf 2025 was in de meerjarenraming 2025-2027 reeds sluitend en zal dit ook in de begroting 2025-2028 zijn. Het zal veel lastiger worden om de jaarschijf 2028 structureel sluitend te krijgen. Dit betekent vooral nieuwe ambities, nieuw beleid en investeringen parkeren. Het voorstel is om deze onderdelen in een bijlage bij de begroting 2025-2028 op te nemen en daarbij aan te sluiten bij andere gemeenten in de provincie Overijssel. Voor deze ambities/nieuw beleid/nieuwe investeringen zijn overigens nog geen verplichtingen aangegaan c.q. toezeggingen gedaan, zodat er nog geen bezuinigingen of ombuigingen in het bestaande beleid hoeven plaats te vinden. Daardoor is dit het meest wenselijke scenario.

Behandeladvies

De raad wordt gevraagd te reageren op de voorgenomen strategiebepaling van het college inzake de Zomernota 2024. Dit houdt in het opstellen van een sluitende (meerjaren)begroting 2025-2028 en een bijlage toevoegen van de ambities, nieuw beleid en nieuwe investeringen die on-hold gezet worden.

Vervolg

De Zomernota zal worden opgesteld en in de raadsvergadering van 9 juli a.s. opiniërend worden behandeld.